Warszawa, 15 grudnia 2023

Sąd Okręgowy w Lublinie

ul. Krakowskie Przedmieście 43

20-076 Lublin

(sygn. akt V Ka 982/23)

Amicus Curiae

złożony przez Amnesty International

w sprawie C.Z. i J.D. (sygn. akt V Ka 982/23) w Sądzie Okręgowym w Lublinie

dot.

Bieżącej sytuacji na granicy polsko-białoruskiej oraz obowiązków państw w odniesieniu do stanów nadzwyczajnych i obrońców praw człowieka niosących pomoc humanitarną.

I. Wprowadzenie i zaangażowanie Amnesty International w sprawę

1. Niniejsza opinia zostaje przedłożona Sądowi Okręgowemu w Lublinie przez Amnesty International w sprawie C.Z. i J.D. (sygn. akt II W 1306/22).
2. Opinia przyjaciela sądu jest powszechnie stosowaną formą udziału organizacji pozarządowych (NGO) i innych zainteresowanych stron w postępowaniach sądowych na całym świecie, oraz w Polsce, w celu promowania poszanowania praw człowieka oraz zgodności z międzynarodowym prawem i standardami.
3. Amnesty International jest międzynarodową organizacją pozarządową działającą na rzecz praw człowieka i zrzeszającą ponad 10 milionów członków, aktywistów i sympatyków w ponad 150 krajach i terytoriach, w tym w Polsce. Jest niezależna od jakiegokolwiek rządu, ideologii politycznej, interesu ekonomicznego czy religii. Amnesty International działa na rzecz przestrzegania Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz innych międzynarodowych instrumentów i standardów dotyczących praw człowieka przyjętych przez Organizację Narodów Zjednoczonych (ONZ) i organy regionalne.
4. Amnesty International odgrywa istotną rolę w dokumentowaniu naruszeń praw człowieka na granicy polsko-białoruskiej i wspiera obrońców praw człowieka na całym świecie, podkreślając ich fundamentalne znaczenie dla realizacji praw człowieka. Składając niniejsze pismo, Amnesty International pragnie zwrócić uwagę Sądu na obowiązujące międzynarodowe i krajowe przepisy i standardy dotyczące praw człowieka, które powinny zostać wzięte pod uwagę w niniejszej sprawie. Amnesty International zauważa, że art. 9, 87 i 91 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej nakładają na wszystkie organy państwa, w tym na władzę sądowniczą, obowiązek przestrzegania wiążącego ją prawa międzynarodowego, które stanowi część prawa krajowego. Zgodnie z art. 91 ust. 2 Konstytucji ratyfikowana umowa międzynarodowa ma pierwszeństwo przed ustawami krajowymi, jeżeli osiągnięcie zgodności między nimi nie jest możliwe.
5. Opierając się na doświadczeniach związanych z kwestiami rozpatrywanymi przez sąd, Amnesty International pragnie zwrócić uwagę Sądu na szerszy kontekst sprawy w oparciu o badania terenowe Amnesty International, a także przedstawić Sądowi zarys obowiązującego prawa międzynarodowego i standardów dotyczących kryminalizacji pomocy humanitarnej i obowiązku państwa do ochrony obrońców praw człowieka.

II. Naruszenie przez Polskę poszanowania i ochrony praw uchodźców i migrantów przybywających na granicę polsko-białoruską

1. Amnesty International zbadała sytuację uchodźców i migrantów przybywających na granicę polsko-białoruską, a niniejszy ustęp w dużej mierze opiera się na wynikach tych badań.[1] Osoby oskarżone w tej sprawie zostały uznane za winne przebywania w tzw. strefie zamkniętej, czyli obszarze na granicy z Białorusią, w którym Polskie władze wprowadziły czasowe ograniczenia swobody przemieszczania się. Oskarżeni twierdzą, że weszli do strefy w celu udzielenia pomocy humanitarnej osobom, które przekroczyły granicę polsko-białoruską. W związku z tym Amnesty International uważa, że aby właściwie ocenić zasadność tej sprawy, konieczna jest ocena działań państwa w świetle międzynarodowych zobowiązań Polski wobec uchodźców i migrantów, a także standardów ochrony obrońców praw człowieka.
2. Amnesty International twierdzi, że co najmniej od lata 2021 r. Polska nie przestrzega i nie chroni praw uchodźców i migrantów na granicy polsko-białoruskiej, naruszając zasadę non-refoulment, zakaz zawracania, prawo do ubiegania się o ochronę międzynarodową, zakaz tortur, i nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, prawo do skutecznego środka odwoławczego oraz zagrażając prawu do życia uchodźców i migrantów.

[1] Amnesty International, *Poland: Cruelty Not Compassion at Europe's Other Borders* [Polska: Okrucieństwo, a nie współczucie na innych granicach Europy] (EUR 37/5460/2022), 11 kwietnia 2022, https://www.amnesty.org/en/documents/eur37/5460/2022/en/

3. Latem 2021 r., w związku ze wzrostem liczby osób przybywających na granicę polsko-białoruską, polskie władze zaczęły stosować szereg środków, które doprowadziły do kryzysu humanitarnego na granicy. Wśród osób przybywających wówczas na granicę polsko-białoruską byli Afgańczycy i Syryjczycy uciekający przed konfliktami i próbujący dotrzeć do UE w poszukiwaniu ochrony międzynarodowej. Kilka tysięcy osób, głównie z Bliskiego Wschodu i Afryki, zostało zwabionych przez biura podróży fałszywymi obietnicami bezwizowego wjazdu na Białoruś, a stamtąd bezpiecznego i łatwego dostępu do Unii Europejskiej. W rzeczywistości jednak, po przybyciu na Białoruś, białoruskie siły bezpieczeństwa ograniczały ruchy uchodźców i migrantów, często poddając ich przemocy, obejmującej tortury lub inne formy nieludzkiego traktowania, a następnie zmuszały uchodźców i migrantów do przekraczania granicy z Polską pieszo przez bagna i gęsty las. Po drugiej stronie czekało na nich ogrodzenie z drutu kolczastego i funkcjonariusze polskiej straży granicznej, którzy często uciekali się do doraźnego, brutalnego i przymusowego zawracania ich na Białoruś bez uwzględnienia indywidualnej sytuacji danej osoby lub potrzeb w zakresie ochrony międzynarodowej - czyli tzw. pushbacków.
4. Od początku kryzysu, polski rząd przyjął szereg środków uniemożliwiających ludziom dostęp do jego terytorium i stosując pushbacki w stosunku do tych którzy znaleźli się na polskim terytorium: wzniósł zasieki, ogłosił stan wyjątkowy, rozmieścił wojsko i siły obrony terytorialnej na granicy, przyjął przepisy legalizujące pushbacki, odmówił dostępu do ochrony międzynarodowej i uniemożliwił świadczenie pomocy ratującej życie ludziom, którzy utknęli w strefie przygranicznej. Środki te, które według polskich władz były konieczną odpowiedzią na "wojnę hybrydową" prowadzoną przez Białoruś, w rzeczywistości rażąco naruszały zobowiązania Polski wynikające z prawa międzynarodowego i unijnego.
5. Jak szczegółowo opisano poniżej, zgodnie z prawem międzynarodowym, unijnym i polskim, każda osoba ubiegająca się o ochronę międzynarodową, niezależnie od sposobu przybycia, ma prawo do ubiegania się o ochronę międzynarodową i rozpatrzenia jej wniosku w ramach sprawiedliwej i skutecznej procedury, również na granicy. Mimo to, polskie władze odmawiały dostępu do procedury azylowej osobom przebywającym w pobliżu obszarów przygranicznych oraz tym, które znajdowały się już na terytorium Polski, rutynowo ignorując ich wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej i zawracając je z terytorium kraju.
6. Osoby, które otwarcie zadeklarowały zamiar ubiegania się o ochronę międzynarodową w Polsce, były siłą usuwane z obszaru przygranicznego i wypychane z powrotem na Białoruś, co zmuszało je do przebywania na bagnach oraz przedzierania się przez lodowatą wodę, próbując dostać się do bezpiecznego miejsca. W dniu 20 sierpnia 2021 r. Polska przyjęła przepisy, które przyznały polskiej straży granicznej uprawnienia do odrzucania wszelkich wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej bez ich rozpatrzenia i zawracania osób z terytorium Polski bez zapewnienia skutecznych środków odwoławczych od decyzji odmownych. Rozporządzenie to narusza Konstytucję RP oraz art. 18 (prawo do ochrony międzynarodowej), 19 (ochrona w przypadku usunięcia z terytorium państwa, zawrócenia lub ekstradycji) i 47 (prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu) Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 33 Konwencji ONZ dotyczącej statusu uchodźców z 1951 r. (zwanej dalej Konwencją ONZ dotyczącą statusu uchodźców). W orzeczeniu w trybie prejudycjalnym w sprawie C-72/22 PPU Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) przeanalizował podobne środki na Litwie i jednoznacznie stwierdził, że skuteczne pozbawienie osób ubiegających się o ochronę międzynarodową możliwości dostępu do procedur azylowych stanowi naruszenie prawa UE i nie może być uzasadnione stanem wyjątkowym.[2]

[2] Ponadto Trybunał orzekł, że "art. 8 ust. 2 i 3 dyrektywy 2013/33 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie ustawodawstwu państwa członkowskiego, zgodnie z którym w razie ogłoszenia stanu wojennego, stanu wyjątkowego lub sytuacji wyjątkowej spowodowanej masowym napływem cudzoziemców osoba ubiegająca się o azyl może zostać zatrzymana wyłącznie z tego powodu, że znajduje się w sytuacji nielegalnego pobytu na terytorium tego państwa członkowskiego." TSUE, *Request for a*

7. Zarówno ustawodawstwo, jak i praktyka stosowana przez polską Straż Graniczną, zgodnie z którą osoby przybywające na polską granicę są doraźnie i przymusowo zawracane na Białoruś, naruszają międzynarodową zasadę non-refoulment, która zakazuje przekazywania kogokolwiek do miejsca, w którym istnieje realne ryzyko poważnego naruszenia praw człowieka. Zasada non-refoulment jest uważana za zwyczajową normę prawa międzynarodowego i dlatego jest wiążąca dla wszystkich państw. Zgodnie z prawem uchodźczym chroni ona uchodźców i osoby ubiegające się o ochronę międzynarodową. Zasada non refoulment została jednak rozszerzona w różnych instrumentach prawnych, zarówno na poziomie globalnym, jak i regionalnym, i chroni wszystkich, niezależnie od statusu. Zasada non-refoulement została zawarta w art. 3 Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, art. 7 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych (MPPOiP) oraz art. 3 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Europejska Konwencja Praw Człowieka)).
8. Z proceduralnego punktu widzenia zasada non-refoulement zobowiązuje państwa do zapewnienia jednostkom skutecznej możliwości zakwestionowania każdego zawrócenia lub przeniesienia. Zawrócenia zbiorowe stanowią zatem naruszenie prawa międzynarodowego, w tym, oprócz instrumentów wymienionych powyżej, art. 13 MPPOiP oraz art. 4 Protokołu nr 4 do Konwencji Europejskiej, który zakazuje zbiorowego zawracania cudzoziemców.
9. Zasada non-refoulment została rozwinięta w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC), który konsekwentnie utrzymuje, że obowiązek non-refoulement wynikający z art. 3 ma zastosowanie niezależnie od statusu danej osoby.[3] Według ETPC, "jeżeli przedstawiono istotne powody, aby sądzić, że dana osoba jest narażona na rzeczywiste ryzyko poddania torturom lub nieludzkiemu albo poniżającemu traktowaniu lub karaniu w kraju przyjmującym (...) art. 3 nakłada obowiązek niezawracania danej osoby do tego kraju."[4] Zasada ta ma charakter bezwzględny i nie dopuszcza wyjątków, gdy istnieje niebezpieczeństwo, że dana osoba może zostać poddana torturom albo innemu złemu traktowaniu po przekazaniu do innego kraju, co jest prawdopodobną okolicznością w przypadku uchodźców i migrantów odsyłanych na Białoruś, jak wykazały badania Amnesty International.[5] Pomimo powszechnego i szeroko udokumentowanego niewłaściwego traktowania uchodźców i migrantów przez białoruskie władze, z których część była niewątpliwie widoczna dla polskiej straży granicznej, polskie władze kontynuowały przymusowe zawracanie ludzi na Białoruś. Amnesty International udokumentowała, że białoruskie siły

---

preliminary ruling under Article 267 TFEU from the Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas [Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym na podstawie art. 267 TFUE], wyrok w sprawie C-72/22 PPU, pierwsza izba, 30 czerwca 2022, https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=261930&pageIndex=0&doclang=PL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=13584714, par. 94.

[3] W wyroku Wielkiej Izby w sprawie Chahal przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, ETPC stwierdził, że "ochrona zapewniona przez art. 3 jest zatem szersza niż ta przewidziana w art. 32 i 33 Konwencji Narodów Zjednoczonych o statusie uchodźców z 1951 r. (...)"., Zob. ETPC, wyrok Wielkiej Izby, *Chahal v. the United Kingdom*, wniosek 22414/93, 15 listopada 1996, https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-58004, par. 80; ETPC, *Saadi v. Italy*, wniosek 37201/06, wyrok Wielkiej Izby, 28 lutego 2008, https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-2245; ETPC, *Ahmed v. Austria*, wniosek 25964/940, wyrok Izby, https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58001, par. 40; ETPC, *Dialogue Between Judges: Non-refoulement as a principle of international law and the role of the judiciary in itvs implementation* [Dialog między sędziami: Non-refoulement jako zasada prawa międzynarodowego i rola sądownictwa w jej wdrażaniu], 27 lutego 2017, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/dialogue_2017_eng, s. 20.

[4] Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wyrok w sprawie C-72/22 PPU, 30 czerwca 2022, https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=261930&pageIndex=0&doclang=PL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=13584714

[5] Amnesty International, *Poland: Cruelty Not Compassion, at Europe's Other Borders* (jak wyżej); Belarus/EU: New evidence of brutal violence from Belarusian forces against asylum seekers and migrants facing pushbacks from the EU [Białoruś/UE: Nowe dowody na brutalną przemoc białoruskich sił wobec osób ubiegających się o azyl i migrantów odsyłanych z UE], 20 grudnia 2021, https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/12/belarus-eu-new-evidence-of-brutal-violence-from-belarusian-forces-against-asylum-seekers-and-migrants-facing-pushbacks-from-the-eu/

stosowały tortury i inne formy złego traktowania, w tym regularne bicie ludzi pałkami. Powszechnie zaobserwowano, że osoby były odsuwane od polskiej granicy i gromadzone w białoruskich "strefach wykluczenia", obszarach na granicy Białorusi z Polską, Łotwą i Litwą, które są zazwyczaj "ogrodzone", gdzie były poddawane przemocy, wymuszeniom i kradzieży ich rzeczy oraz pozbawiane żywności, wody, schronienia i środków sanitarnych. Białoruś przystąpiła do Konwencji ONZ dotyczącej statusu uchodźców w 2001 roku, ale do dzisiaj jej międzynarodowy system ochrony uchodźców praktycznie nie funkcjonuje.[6] Amnesty International już wcześniej informowało, że białoruskie władze rutynowo dokonywały ekstradycji i deportacji osób potrzebujących ochrony międzynarodowej lub próbujących ubiegać się o ochronę międzynarodową do niebezpiecznych krajów, gdzie groziło im poważne naruszenie praw człowieka, w tym egzekucje.[7] Próbując uzyskać dostęp do systemu azylowego na Białorusi, ludzie są zatrzymywani, zmuszani do podpisania dokumentów o "dobrowolnej repatriacji" a następnie przymusowo deportowani.[8]

10. Według badań przeprowadzonych przez Amnesty International, praktyki stosowane przez polską straż graniczną spowodowały bezpośrednie zagrożenie bezpieczeństwa osób przekraczających granicę i naraziły ich prawo do życia.[9] Funkcjonariusze polskiej straży granicznej często przewozili osoby zatrzymane w Polsce na różne odcinki granicy, aby uniknąć wykrycia przez białoruskie władze, pozostawiając je zagubione, zdezorientowane i oddzielone od swoich towarzyszy drogi i rodzin. Pozostawieni na nieznanym terytorium, kończą bez jedzenia i wody, cierpią z powodu hipotermii, poważnego odwodnienia i zatrucia.[10]
11. Postanowienia ETPC o środkach tymczasowych - mające na celu zapewnienie osobom, które utknęły na granicy, artykułów pierwszej potrzeby i umożliwienie im ubiegania się o ochronę międzynarodową[11] - i ich nieprzestrzeganie stanowią kolejny dowód na to, że Polska narusza i nie chroni praw uchodźców i migrantów.[12]

III. Prawo międzynarodowe wymaga, aby stan wyjątkowy był wprowadzany wyłącznie w przypadku "zagrożenia życia narodu"

[6] Human Constanta, *Humanitarian Crisis in Belarus and at the Border with the EU June 2021 – February 2022* [Kryzys humanitarny na Białorusi i na granicy z UE Czerwiec 2021 r. - luty 2022 r.], marzec 2022, https://humanconstanta.org/humanitarian-crisis-en-2021-2022/

[7] Amnesty International*, 2017/2018 Report: The state of the world's human rights* [Stan praw człowieka na świecie] (Index: POL 10/6700/2018), 22 lutego 2018, https://www.amnesty.org/en/documents/pol10/6700/2018/en/, s. 91; Amnesty International*, Human Rights in Eastern Europe and Central Asia – Review of 2019* [Prawa człowieka w Europie Wschodniej i Azji Środkowej] (Index: EUR 01/1355/2020), 16 kwietnia 2019, https://www.amnesty.org/en/documents/pol10/6700/2018/en/ 52020ENGLISH.pdf (amnesty.org), s. 13.

[8] Amnesty International, *Poland: Cruelty Not Compassion, at Europe's Other Borders* (jak wyżej)

[9] Amnesty International, *Poland: Cruelty Not Compassion, at Europe's Other Borders* (jak wyżej), s. 5.

[10] Amnesty International, *Poland: Cruelty Not Compassion, at Europe's Other Borders* (jak wyżej), s. 4.

[11] ETPC, *Press Release: Court indicates interim measures in respect of Iraqi and Afghan nationals at Belarusian border with Latvia and Poland*, 25 sierpnia 2021, https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-7100942-9612632&filename=Interim%20measures%20Poland-Latvia-Belarus%20border.pdf;
ETPC, *Press Release: Court gives notice of "R.A. v. Poland" case and applies interim measures*, 28 września 2021, https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-7134761-9667819&filename=Notification%20and%20application%20of%20interim%20measures%20in%20the%20case%20R.A.%20and%20Others%20v.%20Poland%20lodged%20by%2032%20Afghans.pdf

[12] Zdecydowana większość osób, które nie zostały wypchnięte z powrotem na Białoruś i wyraziły zamiar ubiegania się o ochronę międzynarodową w Polsce, jest automatycznie zatrzymywana bez odpowiedniej oceny ich sytuacji i wpływu, jaki zatrzymanie miałoby na ich zdrowie fizyczne i psychiczne. Często są oni przetrzymywani przez długi czas w przepełnionych ośrodkach zamkniętych, które nie zapewniają prywatności i mają ograniczony dostęp do urządzeń sanitarnych, lekarzy, psychologów czy pomocy prawnej. (Zobacz: Amnesty International, *Poland/Belarus: New evidence of abuses highlights 'hypocrisy' of unequal treatment of asylum seekers*, 11 kwietnia 2022, https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/04/poland-belarus-new-evidence-of-abuses-highlights-hypocrisy-of-unequal-treatment-of-asylum-seekers/)

12. Zgodnie z prawem międzynarodowym, aby państwo mogło zgodnie z prawem ogłosić stan wyjątkowy musi wystąpić sytuacja “zagrożenia dla życia narodu”, a środki ograniczające prawa jednostki muszą być ograniczone do tych, które są ściśle wymagane w danej sytuacji. .[13]
13. Zarówno Europejski Trybunał Praw Człowieka, jak i Komitet Praw Człowieka ONZ uznały, że oznacza to wyjątkową sytuację kryzysową lub nadzwyczajną, która dotyka całą populację i stanowi zagrożenie dla zorganizowanego życia społeczności danego państwa.[14] Międzynarodowe standardy przewidują ponadto, że niebezpieczeństwo musi zagrażać "integralności fizycznej ludności, niezależności politycznej lub integralności terytorialnej państwa lub istnieniu lub podstawowemu funkcjonowaniu instytucji niezbędnych do zapewnienia i ochrony praw uznanych w Pakcie".[15] Artykuł 15 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka mówi o” wojnie lub innym niebezpieczeństwie publicznym zagrażającym życiu narodu”.
14. Postanowienia z Syrakuz dotyczące ograniczeń i odstępstw od Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych jasno stanowią, że konflikt wewnętrzny i rozruchy (nawet konflikt zbrojny) nie uzasadniają ogłoszenia stanu wyjątkowego, chyba że zostanie spełniony rygorystyczny warunek zagrożenia życia narodu.[16] Opisując wysoki próg dla ogłoszenia stanu wyjątkowego, Komisja Europejska stwierdziła, że zwykłe środki lub ograniczenia dozwolone przez Konwencję w celu utrzymania bezpieczeństwa, zdrowia i porządku publicznego muszą być wyraźnie niewystarczające.[17]
15. Nawet jeśli warunek zagrożenia życia narodu został spełniony, prawo międzynarodowe wymaga, aby państwa, które odstępują od któregokolwiek ze swoich zobowiązań w zakresie praw człowieka, nie posuwały się dalej, niż jest to "ściśle wymagane przez nadzwyczajne okoliczności".[18] Innymi słowy, istnieje ścisły wymóg konieczności i proporcjonalności, który został wyjaśniony przez Komitet Praw Człowieka:

> Odstępstwa od niektórych zobowiązań wynikających z Paktu w sytuacjach nadzwyczajnych wyraźnie różnią się od restrykcji lub ograniczeń dozwolonych nawet w normalnych warunkach na mocy kilku postanowień Paktu. Niemniej jednak obowiązek ograniczenia wszelkich odstępstw do tych, które są ściśle wymagane przez nadzwyczajne okoliczności, odzwierciedla zasadę proporcjonalności, która jest wspólna dla uprawnień w zakresie odstępstw i ograniczeń. Co więcej, sam fakt, że dopuszczalne odstępstwo od określonego postanowienia może być samo w sobie uzasadnione nadzwyczajnymi okolicznościami sytuacji, nie uchyla wymogu, że konkretne środki podjęte na podstawie odstępstwa muszą być również wykazane jako wymagane przez nadzwyczajne okoliczności danej sytuacji.[19]

16. Jest to bardzo mało prawdopodobne, żeby migracja ludności, nawet masowa, była uzasadnionym powodem do wprowadzenia stanu wyjątkowego. Nawet w przypadku uzasadnionego stanu wyjątkowego prawo międzynarodowe zezwala na wdrożenie środków ograniczających prawa jednostki tylko wtedy, gdy spełniają one surowe wymogi konieczności i proporcjonalności - innymi słowy, środki musiałyby być ściśle uzależnione od konkretnej sytuacji, nie wykraczać poza to, co jest wymagane przez tę sytuację i nie wyrządzać więcej szkody niż pożytku.
17. Po drugie, strona wnosząca stwierdza, że aby odstąpić od zobowiązań międzynarodowych poprzez ogłoszenie stanu wyjątkowego, muszą zostać spełnione pewne wymogi proceduralne. Zgodnie z Międzynarodowym Paktem Praw Obywatelskich i Politycznych, państwa muszą niezwłocznie

---

[13] Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (MPPOiP), Artykuł 4; Europejska Konwencja Praw Człowieka (Konwencja Europejska), Artykuł 15.

[14] ETPC, *Lawless v. Ireland* (nr. 3), wyrok Izby, 1 lipca 1961, https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-57518, par. 28; Komitet Praw Człowieka ONZ, *CCPR General Comment No. 29: Article 4: Derogations during a State of Emergency,* 31 sierpnia 2001, CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, https://www.refworld.org/docid/453883fd1f.html, par. 3.

[15] Komisja Praw Człowieka ONZ, posiedzenie 41: Siracusa Principles on the Limitation and Derogation of Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights, 1984, UN Doc. E/CN.4/1984/4 (Postanowienia z Syrakuz), par. 39(b).

[16] Postanowienia z Syrakuz (jak wyżej), par. 40

[17] Denmark, Norway, Sweden and the Netherlands v. Greece, raport Komisji, 1969, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Denmark_v_Greece_I, par. 153.

[18]Konwencja Europejska, Artykuł 15(1); MPPOiP, Artykuł 4.

[19] Komitet Praw Człowieka ONZ, *General Comment No. 29* (jak wyżej), par. 4.

poinformować Sekretarza Generalnego ONZ o postanowieniach, od których państwo odstępuje, oraz o przyczynach tego odstępstwa. Podobnie, artykuł 15 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka wymaga od państw poinformowania Sekretarza Generalnego Rady Europy. W przypadku braku ważnych odstępstw, wymogi prawa międzynarodowego zarówno Europejskiej Konwencji Praw Człowieka jak i Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych pozostają w pełni wiążące dla państw-stron. Należy zauważyć, że wiele postanowień obu traktatów nie może podlegać odstępstwom, w tym między innymi prawo do życia oraz zakaz tortur i innego okrutnego, nieludzkiego i poniżającego traktowania oraz karania.[20]

18. Co więcej, wprowadzone środki nie mogą być niezgodne z innymi zobowiązaniami państwa wynikającymi z prawa międzynarodowego. Muszą one być "ściśle uzasadnione zaistniałą sytuacją", "ograniczone do zakresu ściśle wynikającego z charakteru sytuacji" i nie mogą trwać dłużej niż jest to absolutnie konieczne. Wymóg ten odnosi się do czasu trwania, zasięgu geograficznego i zakresu przedmiotowego stanu wyjątkowego oraz wszelkich środków odstępstwa zastosowanych z powodu stanu wyjątkowego.[21]

IV. Znaczenie pomocy humanitarnej na granicy polsko-białoruskiej i ogólnie dla uchodźców i osób ubiegających się o ochronę międzynarodową

19. Na dzień 4 listopada 2023 r. na granicy polsko-białoruskiej znaleziono ciała 55 osób, które zmarły najprawdopodobniej z powodu niedożywienia, zatrucia, odwodnienia i odmrożeń.[22] Wprowadzenie strefy zamkniętej sprawiło, że obecność organizacji praw człowieka i humanitarnych na tym obszarze stała się nielegalna, a przy praktycznie żadnym wysiłku ze strony polskich władz, aby zaspokoić potrzeby osób przekraczających granicę polsko-białoruską, ciężar świadczenia pomocy ratującej życie spadł na lokalnych mieszkańców, aktywistów i wolontariuszy. Ludzie starający się pomóc zorganizowali sieci współpracy i zebrali znaczną ilość środków pomocowych, w tym żywność, ubrania i zestawy medyczne. Aktywiści utworzyli numer gorącej linii, pod który mogą dzwonić osoby, które się zgubiły lub utknęły. Połączenie uruchamia szybką akcję lokalnego zespołu ratunkowego, który lokalizuje dzwoniącego i dostarcza mu żywność, wodę, odzież i pomoc medyczną. Organizacje zajmujące się prawami człowieka przeszkoliły również wolontariuszy w zakresie oferowania pomocy prawnej i udzielania pierwszej pomocy. Sieć prawników pro bono i wolontariuszy pomaga ludziom w korzystaniu z ich praw konstytucyjnych i praw człowieka, w tym do ubiegania się o ochronę międzynarodową. Wolontariusze są często jedynym kontaktem ze światem zewnętrznym dla osób zagubionych w lesie.
20. Obecność organizacji praw człowieka i organizacji humanitarnych pozwoliła również na dokumentowanie i monitorowanie naruszeń praw człowieka popełnianych przez polską straż graniczną. Bez obecności wolontariuszy w strefie wykluczenia można śmiało założyć, że liczba ofiar śmiertelnych byłaby znacznie wyższa. Ludzie, którzy na własny koszt i ryzyko weszli do strefy, byli jedynym źródłem ratunku dla osób znajdujących się w rozpaczliwych warunkach.
21. Kluczowym jest, aby ten rodzaj pomocy i inne formy solidarności z migrantami i uchodźcami nie były kryminalizowane. W Planie działania UE przeciwko przemytowi migrantów ponownie podkreślono znaczenie "unikania ryzyka kryminalizacji osób, które udzielają pomocy humanitarnej migrantom znajdującym się w niebezpieczeństwie".[23] Kryminalizacja działań obrońców praw człowieka, którzy udzielając pomocy ratują życie, może stanowić naruszenie obowiązków państwa w zakresie ochrony

[20] MPPOiP, Artykuł (2); Konwencja Europejska, Artykuł 15(2).

[21] Komitet Praw Człowieka ONZ, *General Comment No. 29* (jak wyżej), par. 4.

[22] Anna Mierzyńska, Miał zaledwie 23 lata. 55. ofiara śmiertelna kryzysu na granicy, 4 listopada 2023, https://oko.press/mial-23-lata-ofiara-smiertelna-na-granicy

[23] Komisja Europejska, *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: EU Action Plan against migrant smuggling (2015 - 2020)* [Plan działania UE przeciwko przemytowi migrantów], 27 maja 2015, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52015DC0285, p.3.

prawa do życia, które jest skodyfikowane w wielu aktach międzynarodowych, w szczególności w art. 6 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych oraz w art. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. W raporcie na temat kryminalizacji i ukierunkowania działań ratunkowych i ochronnych dla osób w potrzebie,[24] specjalny sprawozdawca ONZ ds. egzekucji prowadzonych w trybie pozasądowym, doraźnym lub arbitralnym stwierdził, że akty zakazujące lub w inny sposób utrudniające świadczenie usług humanitarnych naruszają obowiązek państwa do poszanowania prawa do życia, a każda śmierć, która może być związana z takim zakazem, stanowi arbitralne pozbawienie życia. Specjalny sprawozdawca ONZ zauważył również, że przepisy i polityki, które mają na celu uniemożliwienie świadczenia usług ratujących i podtrzymujących życie ludności ze względu na ich pochodzenie etniczne, religię lub status imigracyjny, stanowią naruszenie art. 6 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, podkreślając, że "państwo nie może nie wywiązywać się ze swojego obowiązku poszanowania i ochrony prawa do życia, a następnie pogłębiać i potęgować tego zaniedbania, uniemożliwiając innym podejmowanie działań mających na celu wypełnienie tego podstawowego obowiązku, zwłaszcza jeśli działania lub zaniechania państwa wynikają z motywów dyskryminacyjnych lub skutkują dyskryminacją".[25]

V. **Obowiązki państwa w zakresie tworzenia bezpiecznego i sprzyjającego środowiska dla obrońców praw człowieka**

22. Deklaracja ONZ w sprawie obrońców praw człowieka,[26] przyjęta w 1998 r., uznaje istotne działania obrońców praw człowieka, którzy egzekwują, chronią i promują prawa człowieka, a także zobowiązania państw do stworzenia bezpiecznego i sprzyjającego środowiska, w którym obrońcy praw człowieka mogą pracować bezpiecznie i bez obawy przed represjami.
23. Deklaracja ONZ w sprawie obrońców praw człowieka stanowi w art. 1, że "Każdy ma prawo, indywidualnie i wspólnie z innymi, promować i dążyć do ochrony i egzekwowania praw człowieka i podstawowych wolności na poziomie krajowym i międzynarodowym". Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka (OHCHR) wyjaśniło ponadto, że każda osoba może być obrońcą praw człowieka, jeśli działa na rzecz jakiegokolwiek prawa człowieka w imieniu jednostek lub grup. Innymi słowy, obrońcą praw człowieka może być osoba bez względu na wiek, zawód, narodowość lub przynależność do innej grupy społecznej, która wypowiada się przeciwko naruszeniom i łamaniu praw człowieka lub promuje prawa człowieka w inny sposób. Osoby mogą być uznawane za obrońców praw człowieka niezależnie od tego, czy spędzają całe swoje życie na promowaniu i ochronie praw człowieka, czy robią to tylko okazjonalnie, a nawet jednorazowo.[27]
24. W wyroku pierwszej instancji Sąd Rejonowy w Białej Podlaskiej stwierdził, że oskarżeni nie są lekarzami ani nie posługują się żadnym językiem pozaeuropejskim, co oznacza, że nie mogą w żaden sposób udzielać pomocy humanitarnej, mimo że prawdopodobnie dysponują danymi osób, których życie jest zagrożone. Argumentacja ta sugeruje, że angażowanie się w działania mające na celu obronę praw człowieka jest zarezerwowane dla osób, które ukończyły szkolenie medyczne lub mówią w tym samym języku, co osoby, których praw się broni.

---

[24] Specjalny sprawozdawca ONZ ds. egzekucji prowadzonych w trybie pozasądowym, doraźnym lub arbitralnym, *Saving lives is not a crime* [Ratowanie życia nie jest przestępstwem], 6 sierpnia 2018, UN Doc A/73/314, par. 27-29

[25] Specjalny sprawozdawca ONZ ds. egzekucji prowadzonych w trybie pozasądowym, doraźnym lub arbitralnym, Ratowanie życia nie jest przestępstwem (jak wyżej), par. 29.

[26] Pełny tytuł Deklaracji to "Deklaracja w sprawie prawa i odpowiedzialności jednostek, grup i organów społeczeństwa w zakresie promowania i ochrony powszechnie uznanych praw człowieka i podstawowych wolności", często nazywana w skrócie "Deklaracją w sprawie obrońców praw człowieka", UN Doc. A/RES/53/144, 9 grudnia 1998.

[27] Biuro Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka, *Human Rights Defenders: Protecting the Right to Defend Human Rights* [Ochrona prawa do obrony praw człowieka], 1 kwietnia 2004, https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/FactSheet29en.pdf, s. 11.

25. Specjalny sprawozdawca ONZ ds. sytuacji obrońców praw człowieka potwierdził także, że osoby, które reagują na potrzeby i bronią praw człowieka osób przemieszczających się,[28] są obrońcami praw człowieka.[29] Obrońcy praw człowieka to, między innymi, osoby pracujące indywidualnie lub zbiorowo, takie jak lokalni mieszkańcy, opłacani lub nieopłacani członkowie organizacji pozarządowych i społecznych, aktywiści, pracownicy organizacji humanitarnych, osoby udzielające pierwszej pomocy i ratownicy, dziennikarze czy prawnicy. Każdy, kto staje w obronie praw ludzi przemieszczających się, jest obrońcą praw człowieka, co obejmuje również tych, którzy udzielają pomocy humanitarnej osobom uwięzionym na granicach. Jak opisuje to specjalny sprawozdawca ONZ ds. sytuacji obrońców praw człowieka: "obrońcy praw człowieka działający na rzecz ochrony osób przemieszczających się to często zwykli ludzie, [lub ci,] którzy byli świadkami cierpienia osób przemieszczających się; mogą nawet nie być świadomi, że działają jako obrońcy praw człowieka. To, co łączy tę szeroką i zróżnicowaną grupę, to prowadzenie pokojowych działań w celu rozwiązania sytuacji osób przemieszczających się". Dlatego też osoby działające na zasadzie solidarności w celu pomocy przemieszczającym się ludziom nie muszą posiadać żadnych kwalifikacji, aby zostać uznane za obrońców praw człowieka. Ich pokojowe i zgodne z prawem działania mogą obejmować różne formy, w tym dostarczanie pomocy humanitarnej, takiej jak woda, ubrania lub schronienie; angażowanie się w ratowanie osób znajdujących się w niebezpieczeństwie na morzu lub na granicach lądowych; obserwowanie i dokumentowanie naruszeń praw człowieka; udzielanie pomocy medycznej; oraz udzielanie informacji, usług tłumaczeniowych lub porad prawnych.
26. Obrońcy praw człowieka często stają w obliczu poważnych wyzwań i zagrożeń związanych z ich uzasadnionymi działaniami. Akty pomocy i solidarności podejmowane przez obrońców praw człowieka wobec osób przemieszczających się stawiają ich na kursie kolizyjnym z polityką migracyjną państw, mającą na celu przede wszystkim uniemożliwienie uchodźcom i migrantom dotarcia do ich jurysdykcji, w tym do Unii Europejskiej. Amnesty International udokumentowało, jak władze europejskie traktują akty solidarności jako zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego i coraz częściej uciekają się do stygmatyzacji, gróźb, nękania i innych przeszkód, aby powstrzymać obrońców praw człowieka przed ratowaniem życia i rozpowszechnianiem informacji o łamaniu praw człowieka.[30]
27. Państwa ponoszą główną odpowiedzialność i obowiązek ochrony, promowania i egzekwowania wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności, jednak art. 18 Deklaracji ONZ w sprawie obrońców praw człowieka podkreśla ważną rolę podmiotów niepaństwowych, między innymi obrońców praw człowieka i organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w promowaniu praw człowieka dla wszystkich osób.
28. Niemożliwym jest oderwanie ochrony praw obrońców praw człowieka od praw ludzi, których praw bronią. Tak jak ludzie próbujący przekroczyć granice UE są kryminalizowani, nielegalnie zawracani, a ich życie jest zagrożone, tak samo obrońcy praw człowieka stają się celem ataków władz próbujących zapobiec przybyciu migrantów. Bardzo często prawa osób przemieszczających się są naruszane ze strony

[28] Termin " osoby przemieszczające się" jest używany w celu uchwycenia różnorodnych populacji i okoliczności osób i społeczności, które znalazły się w nowych lokalizacjach. Czasami przemieszczanie się było dobrowolne, w poszukiwaniu nowych możliwości ekonomicznych lub nowych horyzontów społecznych; w innych przypadkach przemieszczanie się było wymuszone na skutek konfliktu zbrojnego, dyskryminacji lub łamania praw człowieka. W rzeczywistości rozróżnienie między dobrowolnym a przymusowym przemieszczaniem się jest nieostre i utrudnione ze względu na mnogość powodów przemieszczania się. Grupy i społeczności przemieszczających się osób są dodatkowo obciążone różnymi profilami ochrony, powodami przemieszczania się i potrzebami..

[29] Specjalny sprawozdawca ONZ ds. sytuacji obrońców praw człowieka opublikował w 2018 r. raport na temat tej grupy obrońców praw człowieka, opisując ich działalność, zagrożenia, na jakie są narażeni oraz międzynarodowe ramy praw człowieka, zob., *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders*, UN Doc. A/HRC/37/51, 16 stycznia 2018, https://undocs.org/A/HRC/37/51

[30] Amnesty International, *Europe: Punishing compassion: Solidarity on trial in Fortress Europe* [Karanie współczucia: rozprawa o solidarność w Twierdzy Europie] (EUR 01/1828/2020), 3 marca 2020, https://www.amnesty.org/en/documents/eur01/1828/2020/en/, s. 52.

władz państwowych. Obrońcy praw człowieka pomagają dokumentować te nadużycia, podnosić świadomość i zapewniać dostęp do wymiaru sprawiedliwości, środków zaradczych i zadośćuczynienia. Polski zakaz wjazdu do strefy zamkniętej uniemożliwił monitorowanie i dokumentowanie naruszeń praw człowieka osób przemieszczających się, podczas gdy polska straż graniczna wielokrotnie stosowała push-backi narażając ich bezpieczeństwo i życie. Specjalny sprawozdawca ONZ ds. sytuacji obrońców praw człowieka opisał związek między naruszaniem praw człowieka osób przemieszczających się a ich obrońcami w następujący sposób: "Tak jak osoby przemieszczające się zbyt często spotykają się z polityką mającą na celu stworzenie im wrogiego środowiska, tak samo obrońcy działający w solidarności z osobami przemieszczającymi się i opowiadający się za ich prawami spotykają się z rosnącą liczbą ograniczeń i kontroli. Rola obrońców praw człowieka działających na rzecz praw osób przemieszczających się musi stać się kluczowym elementem odnowionych zobowiązań i planów działania oraz systemów monitorowania osób przemieszczających się".[31] W przypadku osób, które utknęły na granicy polsko-białoruskiej, obrońcy praw człowieka nie tylko odgrywają niezbędną rolę w monitorowaniu i informowaniu świata o naruszeniach praw człowieka, które miały tam miejsce, ale także mają bezpośredni wpływ na ratowanie życia. Jak stwierdził Specjalny Sprawozdawca ONZ ds. egzekucji w trybie pozasądowym, doraźnym lub arbitralnym, "gdy państwo nie zapewnia żywności, wody, schronienia lub mechanizmów ratunkowych wystarczających do ochrony życia i godności, podmioty humanitarne są niezbędne do świadczenia tych usług".[32]

29. Międzynarodowe prawo i standardy dotyczące praw człowieka uznają i chronią prawo do obrony praw człowieka jako autonomiczne i niezależne prawo, które nakłada na państwa obowiązek zapewnienia możliwości pracy w bezpiecznym i sprzyjającym środowisku bez nieuzasadnionych ograniczeń, przemocy, gróźb lub innych form represji. Jak każde inne ograniczenie korzystania z praw człowieka, w tym prawa do obrony praw człowieka, ograniczenia muszą być przewidziane przez prawo, mieć uzasadniony cel oraz być konieczne i proporcjonalne do realizowanego uzasadnionego celu.

VI. **Kryminalizacja obrońców praw człowieka**

30. Obrońcy praw człowieka mają prawo do podejmowania pokojowych działań i wypowiadania się w celu zapobiegania naruszeniom praw człowieka, wspierania ofiar naruszeń praw człowieka, poszukiwania i rozpowszechniania informacji dotyczących praw człowieka oraz monitorowania i krytykowania działań władz i innych wpływowych podmiotów, bez obawy przed atakiem lub represjami.[33] Obowiązek Państwa do ochrony praw obrońców przed naruszeniami popełnianymi przez podmioty państwowe i niepaństwowe wynika z podstawowej odpowiedzialności i obowiązku każdego Państwa do ochrony wszystkich praw człowieka.[34] Jeśli prawo do obrony praw człowieka jest nadmiernie ograniczane, krępowane, karane lub tłumione, lub jeśli nie podejmuje się żadnych działań w celu zapobieżenia takim sytuacjom lub ich wyeliminowania, państwa nie wywiązują się wówczas z międzynarodowych zobowiązań w zakresie praw człowieka.
31. W ciągu ostatnich kilku lat obrońcy praw człowieka w Polsce byli coraz częściej nękani i pozbawiani swoich praw. Polski rząd utrudniał także pomaganie ludziom, którzy utknęli na granicy polsko-

[31] Specjalny sprawozdawca ONZ ds. sytuacji obrońców praw człowieka, *A/HRC/37/51*, 16 stycznia 2018, https://undocs.org/A/HRC/37/51, par. 65.

[32] Specjalny sprawozdawca ONZ ds. egzekucji w trybie pozasądowym, doraźnym lub arbitralnym, Ratowanie życia nie jest przestępstwem (jak wyżej), par. 28.

[33] Deklaracja ONZ w sprawie prawa i odpowiedzialności jednostek, grup i organów społeczeństwa w zakresie promowania i ochrony powszechnie uznanych praw człowieka i podstawowych wolności, 8 marca 1999, https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/770/89/PDF/N9977089.pdf?OpenElement

[34] MPPOiP, Artykuł 3, 16 grudnia 1966, https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights; Konwencja Europejska, Artykuł 1, 4 listopada 1950, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG

białoruskiej. 15 grudnia 2021 r. funkcjonariusze policji dokonali przeszukania Ośrodka Interwencji Kryzysowej prowadzonego przez Klub Inteligencji Katolickiej, którego celem było dostarczanie żywności, koców i śpiworów potrzebującym. Przesłuchanie trwało całą noc, a niektórzy wolontariusze zostali zamknięci w radiowozie na wiele godzin i przesłuchiwani przez funkcjonariuszy. Policja dokonała przeszukania Centrum bez wcześniejszego nakazu sędziego lub prokuratora.[35] Według Komendanta Stołecznego Policji, interwencja była podyktowana podejrzeniem, że wolontariusze pomagają ludziom "nielegalnie" przekroczyć granicę.[36] Niemniej jednak, pomimo zastosowania tak ekstremalnych środków, nie znaleziono żadnych dowodów wykroczenia.[37] Sprawa zakończyła się interwencją Rzecznika Praw Obywatelskich,[38] ale prokuratura nadzorująca sprawę nie zbadała działań policji.

32. Kryminalizacja obrońców praw człowieka może przybierać różne formy. Chociaż często jest ona regulowana na szczeblu krajowym, może być również wynikiem lokalnych przepisów, które mają na celu uniemożliwienie obrońcom udzielania wsparcia osobom przemieszczającym się lub w inny sposób ingerowania w ich działalność.[39] W tym przypadku polski rząd uciekł się do wprowadzenia wysoce nieproporcjonalnego i nieadekwatnego stanu wyjątkowego, aby uniemożliwić obrońcom praw człowieka zbliżanie się do strefy przygranicznej, pomaganie uchodźcom i migrantom, a także dokumentowanie i monitorowanie naruszeń praw człowieka. Każdy, kto wejdzie do strefy zamkniętej, może zostać oskarżony o wykroczenie i skazany na karę grzywny lub aresztu. Grzywna może wynieść od 20 do 5000 PLN, a areszt może trwać od 5 do 30 dni.[40] Kryminalizacja obrońców osób przemieszczających się wzmacnia społeczną stygmatyzację osób przemieszczających się i tych, którzy bronią ich praw. Ma to na celu delegitymizację ich pracy i zagraża ich działalności poprzez zniechęcanie prywatnych darczyńców i narzucanie silnego efektu mrożącego na zaangażowanych wolontariuszy, co może odwieść inne osoby do podejmowania działań na rzecz ochrony praw człowieka. W przypadku Polski władze zorganizowały skoordynowany atak na organizacje społeczne i obrońców praw człowieka, stosując stygmatyzującą retorykę, kampanię oszczerstw, nękanie, zastraszanie i kryminalizację. Polskie państwo nie podjęło żadnych kroków, aby zminimalizować kryzys humanitarny na granicy z Białorusią, a efekt mrożący mógł tylko zwiększyć skalę cierpienia.
33. Kryminalizacja obrońców praw człowieka jawi się jako strategia polskiego rządu mająca na celu zastraszenie obrońców praw człowieka i powstrzymanie kogokolwiek przed monitorowaniem, zgłaszaniem lub zapobieganiem naruszeniom praw człowieka.

VII. **Podsumowanie**

34. Wprowadzenie stanu wyjątkowego przez polski rząd pogłębiło kryzys humanitarny na granicy polsko-białoruskiej, umożliwiając polskim władzom naruszenie międzynarodowych zobowiązań i praw człowieka migrantów i uchodźców. Wiele osób straciło życie, wielu ludzi nadal jest w niebezpieczeństwie. Państwa powinny powstrzymać się od ogłaszania stanu wyjątkowego wyłącznie na podstawie przybycia migrantów i uchodźców, ponieważ taka sytuacja rzadko spełnia wysoki próg wymagany przez międzynarodowe prawo ochrony praw człowieka do wprowadzenia stanu wyjątkowego, czyli zagrożenia dla życia narodu. Co więcej, utworzenie strefy zamkniętej, co w praktyce oznaczało kryminalizację

[35] Rzecznik Praw Obywatelskich, *Policja w przygranicznym punkcie pomocy KIK. Zaniepokojony Marcin Wiącek prosi KGP o wyjaśnienia*, 17 grudnia 2021, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-kik-granica-punkt-pomocy-policja-interwencja

[36] Komendant Stołeczny Policji, Pismo do Rzecznika Praw Obywatelskich RP, 20 stycznia 2022, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2022-01/Odpowiedz_KGP_14.1.2022.pdf

[37] Komendant Stołeczny Policji, Pismo do Rzecznika Praw Obywatelskich RP (jak wyżej)

[38] Rzecznik Praw Obywatelskich, *Policja w przygranicznym punkcie pomocy KIK*, (jak wyżej)

[39] Amnesty International, Karanie współczucia: rozprawa o solidarność w Twierdzy Europie (jak wyżej)

[40] *Ustawa o Ochronie Granicy Państwowej*, art. 18d, https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19900780461/U/D19900461Lj.pdf, 12 października 1990; *Kodeks Wykroczeń*, https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19710120114/U/D19710114Lj.pdf, 20 maja 1971.

świadczenia pomocy humanitarnej w strefie przygranicznej, stworzyło dodatkowe ryzyko i wyzwania dla obrońców praw człowieka. Na mocy prawa międzynarodowego państwa mają obowiązek chronić obrońców praw człowieka, w tym osoby, które działają z pobudek solidarnościowych, aby pomagać ludziom w potrzebie, i zapewnić im możliwość pracy w bezpiecznym i sprzyjającym środowisku bez obawy przed represjami.